

Vasile Copilu Cheatră la Târgu-Mureș

DIMITRIE POPTĂMAȘ
Biblioteca Județeană Mureș

Între personalitățile cu care Biblioteca Județeană Mureș a întreținut relații de colaborare se numără și Vasile Copilu Cheatră afirmat în poezia noastră încă în anii antebelici, ca făcând parte din generația tânără a poeților, alături de Mihai Beniuc, Aron Cotruș, Ion Th. Ilea, Emil Giurgiuca, George Boldea ș.a. „*Poetul moșilor*,” cum a fost supranumit, drept mărturie a versurilor sale vulcanice, cuprinse în *Cartea Moșului* (1937), *Cântece cu călușul în gură* (1942) și *Bună dimineața, Țară!* (1945), devenit al „generației vechi”, după multe șicane și suferințe de ordin politic, Vasile Copilu Cheatră s-a bucurat de viață lungă; plecarea la cele veșnice s-a săvârșit nu cu mult timp în urmă, în anul 1997. Poetul a suportat anii grei din timpul totalitarismului, când a îndurat batjocura, domiciliul forțat și detenția. Stabilizat în Brașov, încearcă o reintegrare în literatura vremii, în ciuda vechilor sale convingeri politice. Așa-zisii ani ai cultivării „patriotismului socialist” îl încurajează, apreciindu-i poezia de revoltă socială, specifică poetului ridicat din regiunea Munților Apuseni, zonă defavorizată, care a cunoscut asuprirea unor dominații străine, apoi românești, în goana pentru înfruptare din bogățiile și truda unor oameni supuși silniciei.

Vasile Copilu Cheatră își reia activitatea în formele inițiale, de întâlniri cu publicul, permise în mod organizat, ceea ce însemna și controlat, pentru a nu aduce prin poezia sa jigniri ori vreo atingere regimului. Așa se explică prezența sa la șezători literare, întâlniri cu scriitorii, simpozioane, conferințe și chiar promovarea lui, într-o funcție mai mult administrativă, de secretar al Asociației Scriitorilor din Brașov. Poetul era discipolul lui Aron Cotruș, care, nesuportând acel regim, a preferat emigrația, trăind într-o colonie de români în Portugalia, unde s-a stins din viață într-un nepotolit dor de Țară. Afinitățile lui Vasile Copilu Cheatră față de mentorul său erau cunoscute, motiv pentru care, autoritățile statului îi subvenționează o călătorie împreună cu soția, pe urmele acestuia, în anul 1981. Scopul principal era dobândirea unor materiale care să ateste viața emigranților români și atragerea lor, prin credibilitatea semenului lor, la sprijinirea prin propagandă a planurilor societății românești. Din discuțiile avute cu Domnia Sa, am desprins răceala cu care a fost primit în străinătate, neîncrederea într-o persoană care, cu tot trecutul său curat, curajos, talentat și cinstit s-a integrat în

noul regim, alături de cei care adresau cântece de preamărire partidului, conducătorului său și muncii dusă până la istovire. În aceste condiții, poetului i-a apărut o ediție definitivă a liricii, destul de târziu, intitulată *Cântecul Moșilor* (București, Editura Minerva, 1981), o selecție îngrijită și prefațată de Ion Dodu Bălan. Această ediție îl va însoți pe poet în străinătate, ea trebuind să ateste libertățile de care se bucura scrisul și oamenii săi în Țară.

Legăturile lui Vasile Copilu Cheatră cu arealul mureșean sunt vechi. Imediat după război, poetul este însărcinat de Ministerul Învățământului cu inspectarea școlilor din județ. De numele său se leagă construcția și inaugurarea unor așezăminte școlare, în special în zona Ludușului. Au urmat anii de restriște și prigoană împotriva intelectualilor, timp în care a fost redus la tăcere și când își desfășura activitatea pe lângă o întreprindere, într-o funcție administrativă.

A revenit la legăturile sale cu Târgu-Mureșul, prin invitația care i-am adresa-o în toamna anului 1987, când Biblioteca Județeană avea programată în activitățile cu publicul o evocare istorică și literar-artistică consacrată celui care a fost și rămâne pentru toată suflarea românească Craiul Munților – Avram Iancu, prilejuită de comemorarea a 115 ani de la moarte (10 septembrie 1987). Încă de la anunțarea manifestării, publicul mureșean s-a dovedit interesat de întâlnirea cu poetul. Sala mică a Palatului Culturii (140 de locuri) s-a dovedit neîncăpătoare pentru public. Au rostit cuvântări: Mariana Ploeșteanu, *Avram Iancu – tribun al poporului și martir al ideii de libertate*, Dimitrie Poptămaș, *Avram Iancu – repere bibliografice*, Radu Ceonța, *Portretele Iancului*, Petre Curticăpeanu, *Craiul Munților – mit și erou literar*. În aclamațiile și aplauzele publicului, ca la un final deplin, a luat cuvântul Vasile Copilu Cheatră, care a copleșit publicul prin expunerea *Avram Iancu în creația liricii orale*. Apoi a recitat versuri din volumul *Cântecul moșilor*. Patetic, în urale prelungite, într-o sală clocotitoare, cu publicul ridicat în picioare răsunau versurile: „*Noi n-avem țară de vânzare, / Nici preț de neguțărit moșia, / Vrem liberi să trăim sub soare / Cu orice nat născut în România! / Noi n-am râvnit moșia nimănui / Și n-am mușcat din trupul altei țări, cum o făcură unii, / Nici n-am privit ograda din vecini cu ochii șui; / Ne-am mulțumit cu cât ne-au dăruit străbunii*”. A urmat apoi îndrăgita solistă, Veta Biriș, care a interpretat *Balada Iancului*, alte cântece inspirate de locurile și oamenii apusenilor, presărate cu versuri adecvate în interpretarea actorilor Maria Costea și Vlad Rădescu. În final, întreaga sală, cu participarea membrilor cenaclului „Liviu Rebreanu” și corul veteranilor de război, a intonat cântecele Iancului, iar trecătorii pe lângă maiestuosul Palat al Culturii din Târgu-Mureș se opreau să asculte acordurile minunatelor cântece.

Cu acest prilej, Vasile Copilu Cheatră a consemnat momentul în cartea de aur a Bibliotecii Județene prin cuvintele: *„Călcând pe urmele precursorilor ai acestei metropole a culturii românești, nu se poate să nu te cutremuri la gândul că pângărești urma pașilor lui Eminescu sau te lovești de umbra lui Avram Iancu, el însuși erou al cutremurătoarei opere în proză a Lucefărului poeziei românești, iată de ce când scriu aceste rânduri în Cartea de aur a unei biblioteci care rivalizează cu cele mai mari, îmi vine să semnez în genunchi sărutând în acest fel, pământul acestei vetre sacre românești.”* (Târgu-Mureș, 10 septembrie 1987).

Întâlnirea cu Vasile Copilu Cheatră s-a mai repetat. Elevată și deosebită ni s-a părut – tot la invitația noastră – participarea sa la dezvelirea monumentului „Emil Aurel Dandea,” eminent primar al orașului în două legislații, 1922-1926 și 1934-1937, cel care a pus aici bazele administrației românești. Inițiativa ridicării monumentului ne aparținea tot nouă. La invitația adresată lui Vasile Copilu Cheatră am avut în vedere originea în cunoscuta Țară a Moșilor și faptul că s-au cunoscut. Rămâne memorabil pentru această nouă întâlnire înscrisul din Cartea de aur a bibliotecii: *„Acest popas în Târgu-Mureșul lui Niculae Albu, A. Holircă, Vasile Netea și al altor confrăți plecați în veșnicie las aceste rânduri prietenilor și compatrioților, încă, din mila Domnului contemporani, Dimitrie Poptămaș, Mihail Artimon Mircea, Valer Pop, Cornel Chiorean, Vasile Naste și, nu în ultimul rând, Cornel Moraru, aceste rânduri fugare în amintirea aceleia [despre] care mă pot lăuda că mi-a fost omul de lângă inimă Emil Aurel Dandea intrat în veșnicie.”* (18 august 1996).

Întâlnire emoționantă asupra căreia poetul moșilor va reveni într-o amplă scrisoare redactată la imediata reîntoarcere la Brașov și pe care o redăm în continuarea acestor rânduri (anexa 1).

Bunele noastre relații au continuat apoi cu Ana Copilu Cheatră, soția poetului. Văduva, așa cum ni se pare firesc, căuta un loc în care să găsească o utilitate cărților agonisite de soț. Între oferte se alfa și aceea către Biblioteca Județeană Mureș și Biblioteca „Târgu-Mureș” din Chișinău (anexa 2). Preparate de la domiciliul lui, am reținut câteva; am avut în vedere autografele de pe foaia de titlu sau de gardă, în bună parte, ale unor contemporani ai lui din perioada de început (anexa 3). Ele au semnificația prețuirii de care s-a bucurat poetul în timpul vieții ca mentor spiritual al atâtor generații de creatori. Așa se întâmplă că și biblioteca chișinăuană deține un număr însemnat din cărțile poetului Vasile Copilu Cheatră, unele dintre ele păstrând frumoasele cuvinte dedicate de autori.

Pentru frumusețea și importanța lor le publicăm în cele ce urmează.

ANEXA 1. Scrisoare adresată de Vasile Copilu Cheatră lui Dimitrie Poptămaș

Dragă Dimitrie,

Oare, când mă voi putea revanșa, pentru primirea mai mult decât prietenească? Am vrut să-ți dau telefon a doua zi, pentru a-mi exprima bucuria de a te fi reîntâlnit, același om cald, mai mult decât oficial de gazdă.

Simțeam în mine, alături de soție, teama că te-am obligat la prea mare grijă pentru noi. Abia după ce m-am văzut în autoturismul care ne apropia de casă, mi-am făcut un rechizitoriu, tardiv, pentru că în loc să mă reîntorc cu trenul am abuzat de gestul tău generos, prea generos, de a ne trimite acasă, mai mult decât se cuvenea, din partea noastră, să primim, nu știu dacă prezența mea, la aceste momente festive, merită atâta atenție din partea ta.

Te rog să mă crezi că încă de acum câțiva ani, când ți-am mai fost oaspete nu te-am putut uita, simțindu-mă îndatorat și, cu atât mai mult acum după ce nu cred că mai fost cineva dintre participanți, atât de atent înconjurați ca mine și soția mea.

Te rog să mă crezi că, dacă nu m-am simțit a cincea roată la căruță și se datorează ție. Și, acest fapt nu se poate uita, dar mai ales nu poate să nu constituie pentru un „memorialist”, (acum am ajuns, în faza în care mă preocupă mai mult grija să-mi scriu memoriile decât poezie) constituie un capitol aparte, intitulat: „Elogiul prieteniei”.

Până la apariția memoriilor mele, am să-ți trimit impresiile consemnate în „Gazeta de Transilvania”. Și acum să trec la o altă surpriză, pe care trebuie să ți-o împărtășesc.

Am călătorit excepțional. Nu numai datorită tânărului conducător auto, căruia te rog să-i transmiți mulțumirile noastre, ci, mai ales, lui Vlăduț, acel copil deosebit de inteligent și un „conviv”, amuzant, care ne-a făcut să nu simțim cât de repede am ajuns acasă. Ne-am întreținut cu el, mai firesc și mai amical decât cu unii dintre cei cu care am luat masa.

Dragă Dimitrie, însăși faptul că n-am simțit nevoia de a ieși în oraș, după ce m-am refăcut fizic, înseamnă că am îmbătrânit. La Târgu-Mureș m-am simțit reîntinerit și asta numai datorită Ție, pentru că mă simt obligat să-ți mulțumesc.

Te rog să fii interpretul meu, transmițând familiei tale, sincerele mele urări de sănătate și sărutări de mână doamnei Poptămaș.

Cu speranța că ne vom mai revedea te îmbrățișează vechiul tău prieten și să primești mulțumirile soției mele, care se bucură că a cunoscut un Om, cu O mare.

*Brașov, 19 aug. 1996
Vasile Copilu Cheatră*

ANEXA 2. Scrisoare adresată de Ana Copilu Cheatră, soția poetului, lui Dimitrie Poptămaș

Stimate domnule prof. Poptămaș

Mai întâi trebuie să mă prezint: sunt soția poetului Vasile Copilu Cheatră. Ne-am cunoscut în com. Iara, dacă vă mai amintiți, cu ocazia inaugurării statuii lui Avram Iancu, statuie făcută de soțul meu, împlinindu-și o mare dorință în acel an 1996. Acum el nu mai este. A plecat dintre noi pentru totdeauna la 7 dec. 1997 ora 6. Boala de care a suferit a fost „cancer la coloana vertebrală cervicală.” A suferit câteva luni fără să știm care este cauza până pe data de 10 oct. 1997 când l-am internat în spital unde i s-a stabilit diagnosticul. Adus acasă a mai trăit 5 săptămâni și s-a sfârșit.

Acum, cu ocazia Sfintelor „Paști” am primit o felicitare de la revista „Vatra” din Tg.-Mureș. Vă rog pe Dvs. să transmiteți mulțumiri precum și vestea că el a plecat dintre noi.

Eu intenționez să vă scriu mai înainte, dar am un volumaș de poezii la tipar, dat de el dar n-a reușit să-l vadă gata, nici chiar acum încă n-a apărut, altfel vi-l trimiteam acum, odată cu aceste rânduri. Sper totuși să vi-l trimit curând. Are titlul „Ulița copilăriei”.

Cu această ocazie vă cer un sfat: au rămas de la Vasile o mulțime de cărți diferite pe care aș dori să le donez unei biblioteci și ne-am gândit la Basarabia și Bucovina. Știu că dvs. țineți legătura cu bibliotecile de la Chișinău și Cernăuți. Vă rog să vă spuneți părerea despre această idee și dacă este bună cum ar putea fi trimise acolo?

Vă mulțumesc anticipat pentru sfatul ce-l voi primi. Pentru Vasile mă rog mereu Lui Dumnezeu să-l odihnească.

Închei scrisoarea dorindu-vă multă sănătate de la Dumnezeu dvs. și întregii familii.

„Hristos a înviat!”

*Cu stimă,
Ana Copilu Cheatră*

ANEXA 3. Cărți și autografe

• Constant I. Cosma, *Țărâna sângelui meu*. Poeme. Zlatna, Editura „Detunata” 1943, 79 p.

Pe pagina de titlu: „Lui V. Copilu Cheatră înțeleghătorul atâtor neliniști, prețuirea unui oltean vlăjgan, al cărui suflet bate alături de nădejdele Ardealului. C. T. Cosma”

- Emil Papazisu, **Soare într-un strop de rouă**. București, „Idea”, f. a. 96 p.

Pe fila de gardă avers: „*Tânărului și prea talentatului poet din Țara Moșilor, d-lui V. Copilu Cheatră, cu gânduri și sentimente de frate și cu amintirea neștearsă, a frumoasei șezători literare de la Iași. 3 iun. 1943, Constanța. Em. Papazisu*”

- V. Roghină, **Luptă și izbândă**. Versuri. Alba Iulia, Tipografia Teodor Bob, 1938. 30 p.

Pe foaia de titlu: „*Prietenului întru vis, distinsul poet V. Copilu-Cheatră. Bun red. Al Rev. „Detunata” în semn de profundă recunoștință pentru dragostea sa de confrate. Alba Iulia, la 29 oct. 1943. N. Roghină (N. Boieriu)*”

- Emil Zegreanu, **Dar de nuntă**. Poeme. Cluj, Cartea Românească, f. a. 64 p.

Pe foaia de titlu: „*Lui Copilu Cheatră în semn de multă admirație pentru opera sa poetică. 24. II. 1944, Cu prietenie, Emil Zugravu*”

- Virgil Petrișiu, **Poveste cu doi morți**. Nuvele. Cluj, f. a, 1946, 119 p.

Pe fila de gardă avers: „*Poetului V. Copilu-Cheatră în semn de aplanare a unor litigii personale și continuare a luptei frățești pentru promovarea cauzei moșilor noștri, cu distinse sentimente de admirație a talentului său și cea mai bună prețuire a suflului său loial, Carja Făgădaru*”

- **13 poeme de dragoste**. 1. Colecția cercului literar-Mureș, 1946.

Cuprinde scriitorii: Traian Dragoș, Aurel Gurgianu, Aurel Holircă, Emil Morariu, Garabet Ibrăileanu, Ioanichie Olteanu, Lucian Văleanu, Fr. Păcurariu, Dragoș H.

„*Suntem un mănunchi de tineri încercați de vise și adunați în câteva pagini modeste. Gestul nostru a fost încercat acum aproape zece ani în altă parte.*”

„*Pe lângă cărțile ce vor apare în curând în colecția pe care o deschidem, vom scoate câteva alte mici antologii. Prietenești ieșiri pentru gustarea poeziei. Am început cu dragostea, variată ca temă și formă pentru că e mai apropiată de inima noastră a tuturor. Pe viitor voi ieși cu alte cicluri: sociale, închinare vinului, toamnei, morții etc. Cercul literar-Mureș*”

- **Antologia primăverii**. Versuri. Ediție îngrijită de Ion Cherejan. Carei, Editura prietenii artei, 1947. 56 p. (colecția ziarului „Democratul”)

Pe pagina de titlu: „*Confratelui C-tin Harantașa prețuire și omagiu.*”

Exemplar numerotat, nr. 49, cu inițialele semnăturii lui I. Ch(inezu). Cuprinde versuri de: Ovidiu Drimba, A. E. Baconski, Ion Catană, V. Copilu-Cheatră, Ion Cherejan, Dionos Farcașiu, Harambașa Constantin, Dumitru C.

Micu, Mihail Mihai, Iosif Morușan, Mihuța Nichifor, Ion Apostol Popescu, Fr. Păcurariu, Valentin Rus și Stelian Segărcea.

• Gabriel Țepelea, **Plugarii – condeieri din Banat**. Nr. 6, București, Ed. „Cercului Bănățenilor, f. a.

Pe pagina de titlu: „*Prietenului și talentatului poet și luptător pentru o cauză mai bună a moșilor aceste pagini de spiritualitate țărănească. G. Țepelea*”

• O. Caledoniu, **Pasărea de foc**. Versuri, Iași, Editura Junimea 1973, 135 p.

Fila de gardă avers: „*Prietenului și poetului V. Copilu-Cheatră, în amintirea anilor tineri când cu aripile deschise zburau nevinovați spre cer, și băteau în jur pământul, aceste poeme care s-au făcut lumină, împreună cu prețuirea sinceră pentru talentul său original. 9 oct. 1973. Dragostea lui Ovid Caledoniu*”

• Vasile Netea, **Pe drumul unității naționale**. Studii și evocări. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975.

Pe pagina de titlu: „*Lui Vasile Copilu Cheatră în amintirea anilor tineri, a luptei aprinse pentru eliberarea nordului Transilvaniei, omagiu pentru talentul și activitatea sa literară și patriotică. Buc. 19 ian. 1977 Vasile Netea*”

• **Mult iscusita vremii slovă. Poeții transilvăneni cântă Independența și Unirea**. Antologie și prefață de George Togan. Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1978, 164 p.

Fila pagina de gardă avers: „*Această carte de viguroasă lirică transilvăneană, închinată celor 60 de ani de la Unire, lui V. Copilu-Cheatră – poet de nădejde a țării sale, om de armonioasă cultură și sigură judecată, pentru vechea și statornică noastră prietenie, în semn de aleasă stimă și prețuire. Mediaș, 12. 2. 1979. George Togan*”

• Christian W. Schenk, **Lichtebbe**. Gedichte. F. I. Vf. A – Verlag freier Antoscu, f. a. 83 p.

Pe pagina de gardă avers: „*D-nului Vasile Copilu Cheatră Toată mulțumirea și prețuirea pe care v-o port tânărul discipol și prieten. C. W. Chenk*”

• Ion Th. Ilea, **Viața mai departe. Poezii**. Cluj-Napoca. Editura Dacia 1981. 63 p.

Pe pagina de titlu: „*Poetului V. Copilu-Cheatră de care mă leagă vechi străduințe literare clujene – alte și alte amintiri din viața de luptă transilvăneană împotriva odiosului Diktat de la Viena – sinceră prețuire, pentru poet și pentru om. București, sept. 1981. Ion Th. Ilea*”

• Vintilă Horia, **Jurnal de călătorie**. Poeme Patos, Fundația Regală Universitară Carol I, 1958. 70 p.

Fila de gardă avers: „*Lui Vasile Copilu Cheatră poet venit din Moți, adică din străfunduri de dreptate românească, aceste străfunduri amintite, cu vechea prietenie și admirație a lui Vintilă Horia. Madrid, 25. II. 1981 Vintilă Horia*”

• N. S. Govora, *Vine Radu Gyr*. Madrid, Editura Carpații, f. a. 24 p. (Colecția Carpații nr. 26)

• Aurel D. Câmpeanu, *Din toată inima*. [Versuri]. F. I., 1979. 94 p.

Pagina de gardă avers: „*Poetului Copilu-Cheatră cu afecțiunea unui moț din țara Dsale. Brașov, 2 oct. 1982. Aurel D. Câmpeanu*”

• Petre Popovici, *Ruptura*. Roman. București, Cartea Românească, 1981, 213 p.

Pe pagina de titlu: „*Scriitorului Vasile Copilu-Cheatră suflet nobil, spirit pătrunzător și neobosit, adevărat iubitor și prețuitor de lucruri frumoase, bine făcute și temeinic împlinite această carte împreună cu stima și prețuirea adevărată a autorului. Brașov, 19 iul. 1982. Petre Popovici*”

• George Zărafu, *Dialog fără catalog*. Versuri. București, Editura „I. Creangă,” 1985, 36 p.

Foaia de titlu: „*Poetului și vechiului animator cultural V. Copilu-Cheatră, român cu suflet de aur acest buchet de zâmbete care, sper să țină tot timpul de cald. Brașov, 21 sept. 1985 Cu veche prietenie, G. Zărafu*”

Vasile Copilu Cheatră at Târgu-Mureș

Abstract

Vasile Copilu Cheatră has influenced the development of Romanian cultural life in the second half of the 20th century. His activity, both as a school – fonder and poet, is very important for our culture and especially for Mureș County, because his connections to this place were quite friendly.

He was many times invited as a special guest to Mureș County Library cultural activities; he appreciated local intellectuals works and ideas. After his death – on September 1997 – his widow wife, Ana, decided to offer some of his books to Mureș County Library.